

Σαμοθράκη

Τα μυστήρια των Μεγάλων Θεών

Το Μουσείο Ακρόπολης ξεκινά από φέτος μια σειρά εκθέσεων με σημαντικά έργα του αρχαίου κόσμου από σπουδαίους τόπους της ελληνικής περιφέρειας. Στόχος του είναι να παρουσιάσει ασυνήθιστα θέματα που θα ενδιέφεραν το σύγχρονο επισκέπτη και παράλληλα να διεγείρει το ενδιαφέρον του να επισκεφθεί τους τόπους προέλευσης των εκθεμάτων. Στη χώρα μας ευτυχώς υπάρχει το πλεονέκτημα οι περισσότερες μουσειακές εκθέσεις να μπορούν να συνδέονται με αρχαιολογικούς χώρους και ανασκαφές. Εξάλλου η ιστορία της ανακάλυψης των αρχαίων και της συντήρησής τους εμπλουτίζουν τις γνώσεις και επιτρέπουν καλύτερη ερμηνεία των εκθεμάτων. Το Μουσείο Ακρόπολης, ένα κεντρικό μουσείο με μεγάλη επισκεψιμότητα, θα παρέχει τη δυνατότητα σε περιφερειακά μουσεία να προβληθούν και παράλληλα θα προσφέρει σε αυτά τη μακρόχρονη εμπειρία του και τον τεχνολογικό του εξοπλισμό για την προηγμένη συντήρηση και το σύγχρονο στήσιμο των εκθεμάτων που θα φιλοξενεί.

Η πρώτη θεματική έκθεση της σειράς έχει θέμα τα περίφημα μυστήρια των Μεγάλων Θεών της Σαμοθράκης, που τίμησαν με δωρεές λαμπρών οικοδομημάτων οι ηγεμόνες των ελληνοιστικών βασιλείων. Συνολικά 252 εκθέματα (αρχιτεκτονικά μέλη, γλυπτά, αγγεία, ειδώλια, επιγραφές, μικροτεχνία), συγκροτήθηκαν σε ομάδες με κριτήριο τη σχέση τους με τα κτίσματα του ιερού. Η έκθεση οργανώθηκε από το Μουσείο Ακρόπολης σε συνεργασία με τις εφορείες αρχαιοτήτων Ροδόπης και Έβρου και θα διαρκέσει έως τις 30.09.2015. Στην πραγματοποίησή της συνέβαλε ουσιαστικά η μακρόχρονη εμπειρία του Δημήτρη Μάτσα, ο οποίος αφιέρωσε το μεγαλύτερο μέρος της αρχαιολογικής του σταδιοδρομίας στη Σαμοθράκη.

Πολύ νωρίς άρχισαν να γεννιούνται δίπλα στις λατρείες των Ολύμπιων θεών μυστηριακές λατρείες προσιτές μόνο σε εκείνους που είχαν γίνει αποδεκτοί στις τελετουργίες μετά από συγκεκριμένες δοκιμασίες. Τα διασημότερα μυστήρια στην αρχαιότητα ήταν της Ελευσίνας και της Σαμοθράκης. Η αυστηρή επιταγή προς τους μνημένους να τηρήσουν απόλυτη μυστικότητα για το περιεχόμενο των μυστηρίων δεν άφησε περιθώριο για αποκάλυψη πολλών πληροφοριών για τα αρχαία μυστήρια. Οι ανασκαφές όμως στο ιερό της Σαμοθράκης έφεραν στο φως τελετουργικά κτήρια και σκεύη που μας επιτρέπουν να σχηματίσουμε μια εικόνα.

Οι μνημένοι πίστευαν ότι θα σωθούν με επίκληση των Μεγάλων Θεών από σοβαρούς κινδύνους στη θάλασσα και ότι ως μύστες θα γίνουν ευσεβέστεροι και δικαιότεροι άνθρωποι. Η τελετουργία γινόταν βράδυ, το ιερό φωτιζόταν με πυρσούς, ο υποψήφιος έπρεπε να πάρει μέρος σε τελετή κάθαρσης, να εξομολογηθεί το πιο βαρύ από τα αμαρτήματά του, να παρακολουθήσει αφήγηση του ιερού λόγου με μυθολογικές ιστορίες, να φορέσει την πορφυρή φαρδιά ζώνη στη μέση του και να γίνει μάρτυρας της αποκάλυψης των ιερών συμβόλων.

Ως εισαγωγή στα μυστήρια της Σαμοθράκης επιλέχτηκε ένα σύνολο ευρημάτων από τη θέση **Μικρό Βουνί**, λίγα χιλιόμετρα ΝΔ του ιερού, όπου οι ανασκαφές αποκάλυψαν οικισμό με οργανωμένη κοινωνική δομή της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι μινωικές σφραγίδες και τα σφραγίσματα με παράσταση διπλού πέλεκυ και ψαριού που έχουν τα αντίστοιχά τους στην Κνωσό. Ίσως η αρχαία παράδοση που θέλει τα μυστήρια να γεννήθηκαν στην Κρήτη και από εκεί να διαδόθηκαν σε άλλους τόπους να έχει ιστορική βάση.

Η έκθεση οργανώθηκε στην αίθουσα με βάση δύο κυκλικές κατασκευές του ιερού. Η πρώτη είναι ο **Θεατρικός κύκλος** με αναβαθμούς για όρθιους θεατές, βωμό στο κέντρο και βάθρα αγαλμάτων στην περιφέρεια από τα οποία σώθηκαν πολλές χάλκινες βλεφαρίδες. Εκεί βρέθηκε το χρυσό λιονταράκι περσικής προέλευσης που κοσμούσε κάποιο ρούχο ή αντικείμενο.

Το δεύτερο κυκλικό κτήριο που παίζει καταλυτικό ρόλο στη σκηνοθεσία της έκθεσης είναι η **Θόλος της βασίλισσας Αρσινόης Β΄** που την αφιέρωσε στους Μεγάλους Θεούς μεταξύ του 288 και 270 π.Χ. Η κατασκευή έχει προθήκες που υποδέχονται το μεγαλύτερο αριθμό των εκθεμάτων. Σε σχέδιο έχει αποδοθεί η αρχιτεκτονική άρθρωση του κυκλικού τοίχου της θόλου με βωμούς διακοσμημένους με φιάλες και βουκράνια ανάμεσα στους κορινθιακούς κίονες. Από το κτήριο του Αρσινοείου εκτίθενται ένα μεγάλο πεταλόσχημο κεραμίδι της κωνικής στέγης, σίμη με λεοντοκεφαλή και ανθεμωτή ακροκέραμος. Από την επίκωση του κτηρίου παρουσιάζονται αγγεία πότου, πιάτα φαγητού και λυχνάρια. Το Αρσινόειο χρησίμευε για επίσημες συγκεντρώσεις μυστών και θεωρών του καλοκαιρινού πανηγυριού στο ιερό των Μεγάλων Θεών.

Σε δύο ανάγλυφα του 1^{ου} αι. π.Χ. απεικονίζεται ένα κυκλικό κτήριο με τεράστιους πυρσούς δεξιά και αριστερά από την είσοδο που μοιάζει με τη θόλο της Αρσινόης Β΄.

Μια δεύτερη ενότητα εκθεμάτων προέρχεται από το **Κτήριο του Τελετουργικού Χορού**. Κάτω από το δάπεδο σε ένα λάκκο βρέθηκαν αγγεία πότου του 7^{ου} αι. π.Χ. Πρόκειται για τα παλιότερα λατρευτικά σκεύη του ιερού. Από το κτήριο του τελετουργικού χορού εκτίθενται ανάγλυφα καλύμματα φατνωμάτων σε σκοπαδικό στυλ, ανθεμωτό υποτραχήλιο, υδρορρόη λεοντοκεφαλή, στήριγμα μαρμάρινου θρανίου και τέσσερα τμήματα ανάγλυφης ζωφόρου με αρχαϊστικές χορεύτριες. Το κτήριο θεωρείται χώρος τελετουργίας και σχετίστηκε με δωρεά του Φιλίππου Β΄ που στα μυστήρια της Σαμοθράκης γνωρίστηκε με την Ολυμπιάδα.

Η τρίτη ομάδα εκθεμάτων σχετίζεται με το κτήριο που ονομάστηκε από τους ανασκαφείς **Ιερών** και θεωρήθηκε ότι εκεί τελούνταν η τελευταία φάση της μυστικής λατρείας, η εποπτεία με την αποκάλυψη των ιερών συμβόλων.

Σήμερα υποστηρίζεται ότι είναι ο ναός του ιερού των Μεγάλων Θεών. Το κτήριο είχε θρανία κατά μήκος των τοίχων. Από τα ακρωτήρια των αετωμάτων του εκτίθενται το ανθεμωτό κεντρικό και το άγαλμα Νίκης από την γωνία.

Το ιερό των Μεγάλων Θεών έκλεινε στα δυτικά μια **στοά** 104 μέτρων που στους τοίχους της ήταν χαραγμένα ονόματα μυστών ενώ στα ανατολικά της υψωνόταν πάνω σε δωρικό κίονα το χάλκινο άγαλμα του Φιλίππου Ε. Στο βάθρο του που παρουσιάζεται στην έκθεση είναι χαραγμένη η επιγραφή: *Βασιλέα Φίλιππον/Βασιλέως Δημητρίου/Μακεδόνες/Θεοίς Μεγάλοις*. Στη στοά ήταν πιθανώς στημένες οι επιγραφές με τα ονόματα των θεωρών και των μυστών. Στην έκθεση περιλαμβάνονται: κατάλογος θεωρών από την Κω, τη Βαργυλία και τις Κλαζομενές (2^{ος} αι. π.Χ.) και κατάλογοι

μυστών από τη Χίο και τη Ρώμη (2^{ος} αι. π.Χ.), από το κοινό των Θεσσαλών (2^{ος} αι. π.Χ.), από τη Ρώμη και την Κατάνη (100 π.Χ.), από τη Θεσσαλονίκη και την Ηράκλεια Στρυμόνα (2^{ος}/3^{ος} αι.μ.Χ.) και από τη Θάσο και τους Φιλίππους (2^{ος}/3^{ος} αι.μ.Χ.).

Η τελευταία μεγάλη ενότητα της έκθεσης έχει ευρήματα από τις **νεκροπόλεις** της Σαμοθράκης: σειρά μελανόμορφων αγγείων ανάμεσά τους παναθηναϊκός αμφορέας του 525π.Χ., πήλινα ειδώλια, ενώτια, δακτυλίδια και χρυσά ελάσματα.

Σημαντικό μεμονωμένο έκθεμα είναι ο πεσσός με την απαγόρευση της εισόδου στο ιερό στους μη μυημένους: *‘Αμύητον μη εισιέναι’* και στα λατινικά: *‘Deorum sacra qui non acciperunt non intrant’*.

Δημήτριος Παντερμαλής